

R. Simon

Ⓢ

ELEAZAR ben JUDAH of Worms

ספר

הרוקח הגדול

כולל הלכות ופסקי דינים

לרבינו אלעזר מגרמיזא ז"ל

ועתה נדפס מחדש בתכלית ההידור והשיפור

עם הערות

מהרב הגאון ר' ירוחם ליניער שליט"א

האדמו"ר מראדזין

בהוצאת "מנורה"

מכון למחקר ולהוצאת כתבי־יד וספרים עתיקים

ניו יורק, תשי"ט

מהדורה זו מוגבלת ל-500 טפסים

זהו טופס מספר 979

זני' ה"ל גניזת ספר Ⓢ
(דנין רשת בין דונג קולז
לפולא ג'מאז)

הרבות, סעודה

צו

כמו במנחה (דף לה) גבי הפילין מטעה הנהגן. לריך שהכלה הנדכה על הפת
 כשהיא שלימה וחדה קד בולע. פת לטומה פתיהין בקצרה מצדק עליו טעל ואוכל. כפ' שלשה
 שאכלו (דף מח) אין הכולע רשאי לבצוע עד שיכלה המן מפי רוב העומין. ירושלמי
 שיטור בלעב היה דלומר כזית והיה להאר פחות מכזית. ומייתי מדהגן היה עומד ומקריב
 מנחה וכו'. והניח ליקט מכולן כזית וכו'. אם מלה הוא ילא בהן ידי הוצהו בפכה. ירושלמי
 כפ' שלשה שאכלו הניח כל האומרים עליו שלשה ברכות הומר לפניו המוניה להם. ההיבון
 הרי פחות מכזית אין אומר עליו ג' ברכות מטהה לא יאמרו עליו המוניה. ומכני משחר
 מינין נארטו. כפ' כילד מצרכין קיימא לן כביאו לפניו פתיהין ושלימים מצדק על הכלימין.
 פרוסה של היטין ושלימה של שערין מניח של שערין שלימה וכולע פרוסה של היטין. על
 הטוב מצדק. ואם יש להדס שני תלמי להם יחדסם יחד בעץ או בשום דבר שלא יהא נראה
 ודיט כמו שלם. אפי' בשבת כדמשמע בעיחובין כפ' חלון (דף פה) הופרה בקיחס ולא
 ידע היפרה דינו כשלים. כפ' שלשה שאכלו בעל הבית בולע ואין לו לבצוע יחד מדהי
 דמיחזי כרענהמהא כדמשמע צפרק כילד מצרכין אף בשבת וביום טוב יבלע גדו! מהד
 כר' יזרא. ירושלמי כפ' כילד מצרכין רב כזה קאי הוה פעים בשמחליה ומפלג צימיניה.
 אין להפסיק בין ברכת המוציא לאכילתו הומר רב טול כרוך פול כרוך אין לריך
 לברך שאורק הכלה היט הפסקה. וכן הביאו מלה או ליפתן או גביל לתורי. אבל אם דיבר
 שאר דברים צין ברכת המוניה להכילתו לריך לברך המוניה פעם שניה. אבל אם הכל הכולע
 מטט והסיחו הו נפקי כולהו כדמשמע בבליהי בכל מערבין. דאי יהבי לימקא נפקי:
 כענין זה בשחיטה וכיכוי כדחמרי' כפ' ככוי הדס. וכן נמכ' מנחה (דף לו) כה צין הפלס
 לתפלה. ואם אחר המצדק קבל המוניה קודם שאלל הינו הפסקה בעימת בוצע אין
 המסובין רשין לפטום עד שיפטום הכולע. הינה הכולע הוא פושט ידיו תחילה בקצרה
 ואם בלא לחלק כבוד להכיו או לרצו או למי בגדול ממנו רבות בידו. והיו רשאי לבצוע עד
 שיכלה המן וכו'. ירושלמי מסובין הכורין לפטום כלום עד שיפטום המצדק כשהיו כונס
 זקוקים לכבר אחד. שהין אפי' לא שהם המצדק כשהיו כל אחד כוס בידו. וכן הויה כפ'
 ע"פ (דף קז) הסוה הבא דגחין ושהי. לאחר שפטים הכולע פוג ביהלק לכל אחד כדחמריין
 טול כרוך פול כרוך. כשאוכלים אין מסיחין בסעודה כדחמר כפ' דהענימ במא יקדים
 קנה לווכע. ביומה כפ' אחר להם הממונה (דף ל) הלכה בסעודה יולא אדם נהשתין מים
 זוטל ידו תחה לפי שפפיק הנילוות של גבי רגליו בלה יראה ככרות בפכה. דיבר וכפניג
 כעל שהי ידיו ומחזר הפעיה על האורחים בידעו שכל ולא המין הלה לשחוח אבל להביל
 זוטל מבחון וכנס דידיע דחנינא דעהיה. בשנה כפ' המוניה יין הנכנס להשודת קבע
 נשנה וכנס במקומו. משום דחמריק כפ' בירס הנלך לנקביו ואוכל דומה להטור בהסיקוהו
 על גבי אפרו. כפ' כילד מצרכין היו יושבין שלא קבעו ששודה כל אחד מצדק לעצמו.
 הסיבו אחד מצדק לכולם. בלא להכ יין בהון המזון כל אחד מצדק לעצמו לפי שהין בית
 הכליטה פנוי והינס מכונים לשמוע. ואם אחר ששמעו ואל תאכלו או יולאין בצרכהו. מים
 בשעודה או שבר או דבש או שבר חמרים. רבינו סם פוסק שהין לריך לברך עליכן בשעודה
 שפת פוערתו. מדמסיק כפ' כילד מצרכין דברים הכלים בתוך השעודה הין טעוין ברכה
 לפניהם ולהדריהם דהפת פוערתו. אי הכי יין נמי נפטרים פת יין גורם ברכה לעצמו.
 הרי אפי' יין היה פוער אם לא שגורם ברכה לעצמו וכן הורה רבי' יב"ק משכירא אף
 רבי יב"ק אבי הריך לברך מדאחר בשילטי כילד מצרכין השוכה מים לזמאו מצדק כסבל.
 וחמריין בגמרא לאשוקי מאן דהנקתיה אומלל ואלה אחר השוכה מים בשעודתו משמע שיש
 לו לברך. וכן פו' רבינו יב"ה יין נמי נפטרים פת בתוך המזון דהא לשרות האכילה בה יין
 גרים ברכה לעצמו ולא פטר. אבל שאר משקין לא שריק נפטרים פת דלא היה ללפה חת
 הפת ומדקאמר יין פוער כל מיני חסקה הא ליכה יין מצדק אבאר משקין ואלה פטר הנח

76

ואין צריך לחזור לחזור ולברך המוציא: כתב הרוקח (פי' שט ד"ה פת נקייה שאין צריך לא מלה ולא ליפתן נמי אין צריך לחזור ולברך אין להפסיק) אם דיבר שאר דברים בין ברכת המוציא לאחילתו צריך לברך המוציא פעם שנית אבל אם אכל הטובע מעט והסיומו הא נפקי כולו כדמשמע בשליהי בכל מערבין (עירובין מ:) דאי יהי ליעוקא נפקו עד כאן. ואינו רואה שום ראייה משם

דהתם הוא מנך על דעת שיטה. התינוק וכיון ששטה לא הויה ברכה לבעלה אבל הכא כל אחד ואחד מייב לברך כדי לאכול וכשאחד מנך לכולם הו כאלו כל אחד מנך לעלמו וכשהוא מפסיק בין ענייתו אמן לטעימתו הו הפסק וצריך לחזור ולברך וזה נראה לי צדור (ו): וכתוב בתשובת הרשב"א (ח"א סי' רח) מי שיש לו לפניו פת נקייה ויפה שאינו צריך לליפתן וצריך עליה המוציא ודעתו לאכלה עם ליפתן ואחר שצנע אמר הביאו ליפתן אם צריך לחזור ולברך כיון שאינו צריך לליפתן עמה: תשובה אם כשצנע נחווין לאכול בלא ליפתן צריך לחזור ולברך אבל אם נחווין לכך אינו הפסק ואפילו היתה פתו יפה שצפופה שמה אין אכילתו עריבה עליו בלא ליפתן וקרוב אני לומר שאפילו היה לפניו מלה וליפתן ונתן דעתו על ליפתן אחר ואמר הביאו ליפתן פלוני נראה לי שאין הפסק שאין הדעות שוות במאכלן יש מי שערב לו ליפתן זה ויש בהפכו ע"כ. ודבריו על פי דעת הני רבנא דצנע שמהא השיחה נורך פרוסת המוציא דוקא דאילו לדעת הרמב"ם אע"פ שכשצנע נחווין לאכול בלא ליפתן כשנמלך ואמר הביאו ליפתן למה צריך לחזור ולברך הרי נורך סעודה הוא וכבר נתבאר דנקטינן כהרמב"ם:

הביאו ליפתן לא הו הפסק אף על פי שהיתה דעתו שצנע לאכלה בלא ליפתן בלא כדשיב הרשב"א גם הבי"ד דחה לתשובה זו ע"ש:

ו אם שכח ואכל בירך וכו'. כתב צ"י דאפילו יכול לחזור ולאכול לאחר שגמר סעודתו אין צריך לברך בלא כמו שכתוב בכל בו דיחזור ויאכל ויברך ונראה דאפילו לא תהיה אכילתו אכילה גסה דקן במאכלו אפילו הכי כיון דגמר דעתו שלא לאכול ואחר כך נזכר שלא מנך אינו מנך:

ו אם הוא מסופק וכו'. הקשה צ"י דנסימן ר"ט כתב רבינו בשם הרמב"ם דכל הנכרות כולם אם נסתפק אם צריך אם לאו אינו מנך ואם כן היה לו לרבינו להקשות בדברי הרמב"ם דידיה אדרייה עכ"ל וי"ל דרמב"ם אפשר לומר דאף על פי דכל שאר הנכרות הם מדרכנן מכל מקום ברכת המוציא היא מדאורייתא דבריש פרק כ"ד מנכרין מיימי לה בקל וחומר ומה כשהוא צנע מנך כשהוא רעב לא כל שכן וסבירא ליה דקל וחומר גמור הוא אלא דרבינו השיג עליו ואמר דגם ברכת המוציא אינה אלא דרבנן לפי שנמשך אחר דברי החוספות דכתבו לשם דלאו קל וחומר ממש הוא וכן כתב בספר המצות ולענין הלכה נקטינן להקל בצרכות כספר המצות ורבינו ומו דצ"י כתב דטעות סופר הוא דרמב"ם דנוסחאות שלנו כתוב דנסתפק אם צריך המוציא אינו חוזר ומנך מפני שאינה מן התורה אלא דקשיא לי לפי גירסא זו לאיזה נורך כתב הרמב"ם דין זה אלא ברכת המוציא הלא כבר כתב צ"ח (ה"ב) דבכל הנכרות אין צריך לברך בנסתפק חוץ מברכת המזון וי"ל דכיון דברכת (המזון) (המוציא) מיימי לה בקל וחומר הוצרך לפרש דאינה מן התורה דאין זה קל וחומר ממש ולכן בנסתפק אין צריך לחזור ולברך והכי נקטינן:

ו אם בירך במקום ברכת המוציא שהב"א נהיה בדברו. (פירוש שאמר צדור אמה ה' אלהינו מלך העולם שהכל נהיה בדברו):

נסימן קפ"ד. והא דאמרין דברכה שלפני המזון אינה מן התורה אע"ג דבריש פרק כ"ד מנכרין (לה) מיימי לה בק"ו ומה כשהוא צנע מנך כשהוא רעב לא כל שכן כבר כתבו שם החוספות (ד"ה לפני) והרשב"א (ד"ה ק"ו) דלאו ק"ו ממש הוא:

ו אם בירך במקום ברכת המוציא שהב"א נהיה בדברו או שאמר בירך רחמנא מלכא טריה דהאי פיתא יצא. נפרק כיצד מנכרין (מ). תנן על הכל אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא ובגמרא (ס:) איתמר רב הונא אמר חוץ מן הפת ומן היין ורבי דרבי משה

76 (ו) ולי נראין דברי הרוקח דמאחר שטעם אחד מן פרוסת הבציעה יצאו כולם מידי דהוי אטעימת כוס של ברכה וכמו שמבואר לקמן סוף סימן רע"א וכמו שאכתוב בסמוך בשם אור זרוע (ח"א סי' קמ"ד):

דרבי משה

מ. נכוחה שם ומ. א. מ. רמ"ס נכוחה א. מ.

ציונים לרמ"א

מ ב"י וקמ. נ ד"ה ולא בשם שבולי הלכת [סימן קמא שם הנאמרים]: ט חוספות [נכוחה מ. א ד"ה הנא] והגדות אשרי [שם] פק"ר כיצד סברתי [סימן נכ שם הר"ר מנחם ע"ס המדע]: י כל בו [סימן נ ד, א]: יא ודוק [סימן שטט]:

עשרת זקנים

ד והוא מנין בן הפורענות. ראיות בברוש כשיראל יושבין על השלחן וממתינין זה לזה עד שיטלו ידיהם מהם בלא פנות השטן סקטורג עליהם. וברית מלח מגין עליהם [ומסופות פק"ר כיצד סברתי שם מ. א ד"ה הנא]: ו אלא אם בן היתה הישיבה בו. ולאו דוקא. אלא אפילו היה הפת נקיה ודעתו לאכול בלא מלח. ואפילו הכי לא היה הפסק כיון דצורך הוא. ואין צריך להיות השיחה בענין פרוסת המוציא [הרמב"ם בפרק א' הלכות ברכות הלכה ט. ואף בן שמעון רש"י נכוחה מ. א ד"ה הנא] וחספות [שם ד"ה הנא] כן. רק צורך להיות ההפסק לצורך סודות המוציא. אבל מקום פסק ברכות להלך [כ"ה קמא א ד"ה הנא]:

הגהות והערות

לחן באביית מלח אחר האכילה. כ"ל:

[תיבסת שבת]

פקוד חיים

לח וכן גורם הנזירות

שמשון מ"א ס"ק טו. עין

קף המים ס"ק לו ש"כ

נתינת הכסף ואור ליקום

סימן כג אות ט. וכן פסק

ש"ע הרב ס"ק מ. אמנם

גם בענין המלח פירש ט"ק

דף מ. נ פ"א כונת הטענה

במלח ש"ק להמתין ג'

נשתה:

דף עין

ס"ז: [ג"לית בי"א]

דח עין סימן ר"ו [ס"ק]

ג וכו"ר סימן ר"ב [י"ט]

ט"ק [י"ד] וס"ק סימן

תק"ג [ס"ק ג] ומה

שכתבתי סימן ר"ט סוף

ס"ק ב [ס"ק ה]:

[ג"לית בי"א]

לסוף ב"ה חתומה ה"ה

שם ד"ה ואלו הענינים פירש

ליה כהנמ"ס. אמנם הכ"י

שם ד"ה ואלו הענינים פירש

לדבור מילה ל"ה כש"י:

הענינים הנ"ל הם:

הענינים הנ"ל הם:

הענינים הנ"ל הם:

קמס פה כש"ע: יג דומה למוזבה. ולכן אסור להרוג מינה על השלחן [ספר חסידים סימן ק"ג]: יד והוא מגין. כחכ כ"י [קמז, נ ד"ה ולא] בשם התוספות [נכוחה מ. א ד"ה הנא] בשם המדרש, דכשישראל יושבין וממתינין זה את זה עד שיטלו ידיהם והם כלא מנוח, השטן מקטורג עליהם, ונרית מלח מגין עליהם, ע"כ. ועיין מה שכתבתי סימן קס"ז [ס"ק נ] דטוב לדבר כדברי חז"ל מלישנא בטל, וטוב משניהם שלא להפסיק כלל: טו ועיין לקמן סוף סימן ק"ע.

פירוש, אע"ג דלחן אלו נוהגין באכילה מלח י"ח משום דיש צבת מלח, מכל מקום מזה להניחו על השלחן. וכמו המקובלים [שער המנוח פ"ט פ"ק מ. א] לטעל פרוסת הנציעה במלח: טז ולא ישיח. נעודו לועס אין צריך לחזור ולצרך

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

לבהמה וכו' צ"ל באלו אינו צריך לברך: הגה [כ"ה] ומכל מקום לכתחילה לא יפסיק כלל [כ"ה] והא דל"ח שם דברים נעלים צריך לחזור ולצרך דוקא ששה קודם שאלו הטעם י"ח אחר כך לא היו שמה [כ"ה] הפסק אף על פי שעדיין לא אכלו

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

לבהמה וכו' צ"ל באלו אינו צריך לברך: הגה [כ"ה] ומכל מקום לכתחילה לא יפסיק כלל [כ"ה] והא דל"ח שם דברים נעלים צריך לחזור ולצרך דוקא ששה קודם שאלו הטעם י"ח אחר כך לא היו שמה [כ"ה] הפסק אף על פי שעדיין לא אכלו

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

הפרט נאם הוא פת נקיה, ועל כן פסק כש"ע כדברי שניהם: (ז) הביאו מ"ח בו. נראה דאפילו לדין שפת שלנו ילוש במלח ואין צריך להביא מלח כמו שכחזו בענין ה', מכל מקום כיון דל"ה יחא ליה לאכול ע"י טיטול עוד במלח, ודאי לא הוא הפסק. ואע"ג דכ"י [קמא, א ד"ה ואלו] כתב

דמשמע מדברי התוספות [נכוחה מ. א ד"ה הנא] דזה הוא הפסק, לא ידעתי מהיכן משמע לו כן, דהתוספות לא כתבו אלא שצ"ל עושה איסור אם לא הביא כיון שהפת יפה, אבל אי יחא ליה שיטלו לו מלח ודאי לא הוא הפסק, אלא דלח"כ הביא כ"י [שם ד"ה וכמו] בשם תשובת הרשב"א [פ"א סימן נח] דלי היה דעמו מחלה לאכול

לבהמה וכו' צ"ל באלו אינו צריך לברך: הגה [כ"ה] ומכל מקום לכתחילה לא יפסיק כלל [כ"ה] והא דל"ח שם דברים נעלים צריך לחזור ולצרך דוקא ששה קודם שאלו הטעם י"ח אחר כך לא היו שמה [כ"ה] הפסק אף על פי שעדיין לא אכלו

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

[ש"ל"ה שער האומות נח, נ נהג"ה ד"ה ואע"פ]. ועיין סוף סימן ר"י דהלועס אין צריך נכחה, א"כ עיקר הנכחה על הנציעה, ואע"פ יז מענין דבריהם. אפילו אינו צורך לפרוסת המוציא רק צורך הסעודה [כ"י קמא, א ד"ה הנא כ"ה שם ד"ה ואלו]: יח פאכ"ל

ג. ספר ארמות חיים
 והלכות מעודה סימן טו:
 ס. נכרות (נ"ו) [נל]
 [ע"א]:
 פ. טור וקמ"ה (ה) וסמ"ג
 [ע"א ח ק"א, ד] ורמב"ם
 בפרק ד' מהלכות נכרות
 [הלכה ט לפי נוסחאות
 שלנו:

ציונים לרמ"א

ל. אור ורע נפ"ה סימן
 קמ"ז:

הנהגות והערות

- מב. בן סוין בדפ"א ע"פ
 והב מוקף, בדפ"ר של
 ה"טו' כחוב "בברכתו
 ומתמח"ל:
- מג. חובתו
 דפ"ט כחוב שאמר, אמנם
 דפ"ר כחוב להדיא
 שאמרה:
- מד. חובתו מהודות
 קדושה ש"ל:
- מה. ש"ך סימן רע"ה
 סעיף ו', ע"ן ח"ד סימן
 ר"י: [ג"ו] (ב"א)
 חו. ע"ן כ"ד ד"ה ואם
 שכתב מ"ש בשם הכל ט':
 [ח. וי"ן ח"ד] בהשגחה
 ברכות ט, יב:
- מח. תוכן דפ"א ע"פ
 מקור חיים, חובתו שכתב
 וכתן המאור:
- מט. ב"ב בפרק ה' הלכות
 טולש עטר ד פרק ב טו, ב
 בדפוסים מסוימים (כמו
 וליאנה ש"ט) שהדפסו
 עם הפירוש יבן שמונה
 לר"ם אלגו, נקד"ה הספר
 טולש בשם יבן שמונה, וכ"כ
 בקרבן אה"ן, מדות אה"ן
 פ"ב חלק יג:

בלא לפתן ואח"כ אמר הביאו לפתן, והיה הפסק וצריך לחזור ולברך.
 כנר דחה כ"י מהלכה, מפני דקיימא לן אפילו דינר במידי ללא
 שיך לפרוסת המוציא אלא לצורך סעודה לא היה הפסק, וכן נראה
 לי דמוכח מן גבול למורי (נכרות טס) ללא היה הפסק, והצ"ח [סס]
 ד"ה ואלגן דחה זה ואמר דגבול

למורי שיך לפרוסת המוציא, כיון
 שאסור לטעום עד שימן לבהמתו,
 לעני"ד נראה דאין איסור בטעמיה
 בעלמא, דא"כ למה אמרו כאן
 אסור לאכול עד שימן כו', ולא
 אמרו אסור לטעום כמו שכחתי
 לשון זה בפרק קמא דשבת דף ט'
 [ע"ב] אסור לטעום עד שימלל,
 וכן אסור לטעום עד שיגדיל [ע"ב]
 ק"ה, א"ל כאן לא אסרו אלא
 אכילת סעודה, והא ראייה, דבפרק
 כתיב (דברים י"א, טו) ואלכלת ושבעת
 ובפירוש אמרו בזה (נכרות טס) והד"ה
 ואלכלת ושבעת, דלכאורה קשה למה
 מביא כאן ושבעת, אלא להודות

דמתחלה לא היה רק כדי אכילה המביאה לידי שביעה, וכן כמו
 מו"ח ו"ל נ"ח טס ד"ה ואלגן דלאו דוקא לפרוסת המוציא
 (ח) כבר יצאו בוצ"ס כו', זה הביא כ"י [קמ"ה, א ד"ה כחב הדיק]
 בשם הרוקח [סימן שט] וחלק עליו, ודחה ראייה שלו בטוב טעם
 כי הרוקח מביא ראייה מהא דמברכין ונותנין לחינוק לשמות [ע"ה]
 מ, ט, ואינה ראייה, דהתם הוא מברך על דעת שיטחה המיוק לם
 וכיון ששתה לא היה ברכה לבטלה, אלא הכא כל אחד חייב לבר
 כדי לאכול, וכשאחד מברך לכולם הוא כאלו כל אחד מברך לפתחו

וכשהוא מפסיק בין ענייתו אמן לטעימתו הוה הפסק וצריך לחזור ולברך,
 כשמש בזה רמ"א, דהיאך שיך לומר שזה יוצא בזה שאכל זה המברך פרוסת המוציא, והא בברכה הנהנין אנו קיימין וכל אחד צריך לבר
 על הנייתו, ואע"ג דמה שטועמין המסובין הוא חטוב מזה לחוד, לא חיוב, מכל מקום חיוב עליו לברך על מ
 שיאכל אח"כ, וכל שאוכל בלא ברכה עברה היא בידו, וכיון שהפסיק בשיחה קודם הנאחו אולה לה הברכה של זה ונהנה בלא ברכ
 ולמה יהיה עדיף ברכה של חברו מברכה של עצמו, ומו, דהא בזה שיוצא בברכה חברו צריך שיענה אמן כמו שכח רמ"א לפני
 [ע"פ ט, ו] וא"כ עיקר מה שהוא יוצא הוא ע"י מה שאומר אמן, והוא כאלו בירך הוא בעצמו, וא"כ צריך שלא יפסיק בין אמן
 לאכילתו, ומו"ח ו"ל [נ"ח טס ד"ה ואלגן] הביא ראייה לפסק הרוקח מהא דפירש רש"י [נכרות טס ד"ה טול] על טול בירך ללא היה הפס
 הוצע קודם שטעם מן הפרוסה בנע ממנה והושיע למי שאכלו כו', משמע דאם טעם הוצע מהפרוסה אע"פ שהמסובין לא טע
 אין השיחה הפסק, אפילו שם אחד מהמסובים שלא טעם, וכבר יאלו בזה שטעם הוצע, אלא שנותנים לכתחלה מהפרוסה לכולם מ
 חיוב מזה, עכ"ל, ואין בזה ראייה כלל, דודאי הוה הפסק גמור בזה שטעם הוצע, אלא שנותנים לכתחלה מהפרוסה לכולם מ
 לא היו טועמים פרוסת המוציא, ומלמודא לא בעי רק לומר דשיחה לא הוה הפסק באמירת טול פרוסת המוציא, חוה לא מתלא
 בנצטע לחוד, ואין שיך כאן לומר רבחה, ועוד נראה לי תמוה פסק הרוקח, דלדידה אם שנים רוצים להניח תפילין ואחד מברך וה
 יוצא בברכתו, והאחד שברך הניח תפילין והשני לא הניח עדיין, וכי לא הוה הפסק בזה שהוא סם, וגאמר שכבר יאל ידי הברכה בנ
 חברו, ודאי זה אינו, ומכל שכן בברכה הנהנין, ומתחמת זה אמרתי בלבי שראוי לחדש לנהוג בדימו שיהיה לכל אחד שיברך לט
 ברכת המוציא, אם ישות קודם אכילתו המוציא, והבעל הבית הוצע יכוין שלא יוציא רק מי שלא יפסיק בדברים קודם שיאכל, ממ
 אין כאן חשש ברכה לבטלה אפילו אם האמת כדעת הרוקח: [ט] שגמר סעודתו כו', ע"ן מה שכחתי סימן קנ"ח סעיף
 [פ"ק יב] מזה: (י) אינו חוזר ובברך, דהמוציא הוה מדרבנן, ואף על גב דבריש פרק כיצד מברכין [נכרות לה, א] יליף קל וח
 אם [לפניו] [לאחריו] מברך [לאחריו] [לפניו] לא כל שכן, כבר כתב התוספות טס [ד"ה לפניו] דלאו דלאו קל וחומר הוא:

הכא נותנים מזה לפני כל אחד כדי שיעווס מכף ומיד בלי הפסק
 כלל, ולכן כפלו לשונם וכחבו מכף לברכה מיד, אבל עכ"פ אם שם,
 צריך לברך, דאטו יהא שומע עדיף מאילו בירך הוא בעצמו והשיח
 צריך לחזור ולברך, ואלו שמע והשיח לא יהא צריך לחזור ולברך,
 כמו שכחתי הצ"ח [קמ"ה, א ד"ה כחב
 הרוקח], ע"ש. דדוקא גבי קידוש
 והבדלה כיון שטעם אחד דיו ויאלו
 כולם, מה שאין כן הכא שרוצה
 לאכול בברכה חבירו אסור להפסיק,
 ולכן יש לנהוג כמו שכחתי התוספות
 והרא"ש והמרדכי והרב כ"י, וכן
 משמע בסעיף ו' דדוקא משום
 בברכה על נטילה ידים לצורך סעודה
 לא היה הפסק, הא לאו הכי הו
 דברי התוספות והרא"ש ומרדכי
 לא היה חולק עליהם:
 ב מברך, על מה שרוצה לאכול:
 כא אינו מברך, ולא דמי לעל
 נטילה ידים בסימן קנ"ח סעיף

אחרים המסובים (ח) כבר יאלו כולם באכילת הטועם לי כי אין
 צריכין כולם לאכול מן פרוסת הטועם רק שעושין כן להכב
 המנוה:
 ז. [נ"ח] ראובן שהיה נוטל דיו לאכילה ויעקב היה
 מברך המוציא ונתבונן להוציא השומעים ואחר
 כך ניגב ראובן ידיו וברך על נטילת ידים לא הוה הפסק
 ויוצא בברכת יעקב ואינו צריך לחזור ולברך [ברכת ט"ז]
 המוציא:

ח. שכתב ואכל ולא בירך המוציא אם נזכר בתוך
 הסעודה ב מברך ואם לא נזכר עד (ט) שגמר
 סעודתו כא אינו (י) מברך:
 ט. [נ"ח] אם הוא מסופק אם בירך המוציא אם לאו
 (י) אינו חוזר ובברך:

י"א, דהתם מעיקרא לא חוי, הכא חוי מעיקרא לברוכי, וכיון דאדחי
 אדחי (גמרא נכרות נ"ה, א), כתב כ"י [קמ"ה, א ד"ה כחב הכלוט אין בשם
 כל בו [סימן כ"ז, א] אם יכול לאכול בירך ויאלכל מעט, עכ"ל, ונראה
 לי בטוב לעשות כן, מאחר שהרשב"א [נכרות טס ד"ה והמאן] כתב
 דלהראב"ד צריך לברך אע"פ שגמר סעודתו, ע"ש כ"י סימן
 [קע"ג] [קע"ב] [ד"ה שכת], ולכן טוב להוציא עצמו מפלוגתא, ועיין
 מה שכחתי טס [פ"ק יב]:

ההצית השק"ף

דגם הניגוב מצורך הנטילה, דאסור לאכול בלי ניגוב ידים, וא"כ
 דבשעת עיקר חיובו דהיינו קודם נטילה הוה גברא דלא חוי, והו"ו
 מעיקרא, ולכן חזרו ונראה: כתב בו אב יב"ד א"ב, לאפוקי אג
 באכילה דאסור לברך: ונראה לי שטוב בו ע"ש כ"י סימן קצ"ב, כ
 ר"ל, דהרב כ"י כתב כאן על דברי הכל בו ח"ל, וזה אפשר לדעת ה
 רשכח והכנים משעת לחוד פיו, אבל אין הפוסקים מודים לו בכו"ש
 ו

מרוכה, שיעטרך אחר קבלת הביצוע לכקש מלח, וגם אין בזה טרחא
 מרובה ליתן לפני כל אחד מעט מלח, לכן חייבוהו לעשות כן, מה שאין
 כן ליתן פת לפני כל אחד שהטרחא מרובה, וגם ליכא רק הפסקה מועטה
 עד שיתן לו הברצע, לא חששו לכך כל השנה: וכן כפ"ו כ"י חב"ה [ברכה
 פ"ד, דתיבת חוכף ותיבת מיד הוה כפל ושמות נרדפים, אלא להורות על
 פ"ד חלק יג:

הנהגות הס"ע

פ"ד חלק יג

חברו גאון הפארת חכמי ישראל

רבינו יצחק ב"ר משה נ"ע מווינא

אשר בין גדולי הפוסקים יהל אור חכמתו, והארץ מלאה מפרשת גדולתו
 זה צאתו ראשונה מבית הרפוס, מאשר נמצא כתוב על קלף בכתב יד ישן נושן מכמה
 מאות שנה, בבית הרה"ג הגביר האדיר כש"ת מוה' עקיבא לעהרץ שלימ"א
 מאמשמרדם, וכל קורות הספר וסיבת מציאותו, הלא הם כתובים על אגרת מכתב
 תעודה הנדפס בראש הספר, ידאו ישרים וישמחו.

חלק ראשון

ושמנו עליו כליל תפארת הלא הוא תקוני מעיות והשמצות רבות אשר נמצאו בו,
 מירי המעתיק, גם מראה מקומות לתלמוד בבלי וירושלמי והמיימוני, גם לוח
 המפתחות למצוא הדינים, ואיזה הנהגות נחוצות, הונח הכל ע"פ ספרי הראשונים
 אשר דבר המתבר באו בהם, על כל אלה הולנו זהב רב מכיסנו, למען גדל אור ספר
 המחבר רבינו, ויתענגו בו כל דורשי תורתנו.

גם את אה כמאנו גם ראינו כי נמצאו בו נוסחאות שונות מאשר נמצאו בש"ס שלנו וכן בגרסאות גם בשינוי החסוים והאמוראים,
 והננו נוסחתי הש"ס. וכן כל החוקרים והדעות הדינים במדעם || גם נוסחתי הב"י לא היה מקשה והננוה בידי ענין (.)
 והקדא יבחי לו איה דרך יבחי אה.

תעתי יוצא לאור במהדורה חדשה ומפוארת

בתוספת השלמות מילים וחלוקה לקטעים הוספת הערות והארות כפי שיבאר
 בהקדמה, וכאשר תחוינה עיניכם מישרים פה עיה"ק י"ם תובב"א מכת השס"ו

לומר כרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כי פשיטא דדקדוק זה אינו כלום דאפי' בריך קודם שיפרוס כש"כ שיש לחוש שיבוא לברכה לבטלה ותו דאין זה ברכה לבטלה הואיל ובשעת ברכה נמי חייב לברך הלכך מסתבר טעמא דר' תנחום.

ותו אמר בירושלמי (ס) עד כמה (יפרוס) [יברך] ר' חנינא ור' מני חד אמר עד כזית וח"א עד פחות מכזית מאן דאמר כזית כדתנן תמן וכולן פותחן בכזית מ"ד עד פחות מכזית הני ר' ישמעאל אפי' מחזירה לסלתה נראה למורי רבינו יהודה ב"ר יצחק דפליגי בפלוגתא דאמוראי דלעיל גבי חביצא דלמר הוה חוריתא ונהמא בכזית ולמר אפי' בפחות מכזית וגבי חביצא קי"ל כרב ששת דאפי' פירורין שאין בהם כזית מברך עליהן המוציא.

קמג פרק כל ישראל בסנהדרין (דף קב:) רב אשי אוקים אמורא על שלשה מלכים אמר למחר נפתח בחברין אתא מנשה אתחזי לי בחלמי' א"ל חברך או חבריה דאבוך אנא מהיכא קא בעית למשרא רפתא לא ידע אמר לי וגברא דלא ידע מהיכא למשרא רפתא חברא קרי' לן אמר לי במטותא אגמרין ואגמריה בשמן א"ל מהיכא דמתחיל בישולא שמעתי מפרשים דהיינו כנגד המתבקע כי מחמת שבזה הצד התחיל לאפות ונדחת העיסה עד שמתבקע' כנגד ובערוך כתב מהיכא קא מתחיל [מהיכא] דגמר בישולא ואיני יודע אם טעות סופר הוא כי בכל הספרים שלנו גרסי' מהיכא דמתחיל בישולא.

קמד פרק שלשה (דף מז) שאכלו אמר רב יהודה ברי' דרב שמואל [כר שילת] משמי' דרב אין המסובין רשאים לטעום כלום עד שיטעום הבוצע.

76 ת"ר הבוצע פושט ידיו תחלה אבל אם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו וה"מ שהבוצע פושט ידו תחלה היינו כשכולם אוכלים מככר אחד אבל אם הי' כאו"א אוכל מככרו ה"ז פושט ידו אל ככרו אע"פ שלא טעם הבוצע כדאמר בירושלמי פ' כיצד מברכין (הלכה א) ר' אבא בשם רב מסובין אסורין לטעום עד שיטעום המברך ר' יהושע בן לוי אמר שותין אע"פ שלא שתה מה פלוג [מה] דמר רב כשהיו כולם זקוקין לככר אחד מה דמר ר' יהושע כשהי' כל אחד ואחד כוסו בידו וה"נ אמר פ' ע"פ (דף קו.) לההוא סבא דקא גחין ושתי אע"פ שלא שתה המברך מפני שכוסו בידו

היתה וה"ה לככרו בידו שפושט ידו ואוכל אע"פ שלא טעם הבוצע.

וראי' משם שאין כאו"א צריך לטעום המוציא שאם אתה אומר צריך א"כ עדיין הם כולם זקוקין לככר שלפני הבוצע שאינם רשאים לטעום מככרם כלום עד שיטעמו מן המוציא והאיך תמצא שיטעמו הם קודם הבוצע הלכך מסתבר שאין צריכין לטעום כלום מן המוציא אלא בטעימת אחד מהן מאן דהוא סגי וכן הדעת נוטה מ"ש מכוס של ברכה דאמר פ' אלו דברים (דף נב.) דטעים לי' בידו' וס"פ בכל מערבין (דף מ.) אמר ליתב' לינוקא והא דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי (לעיל דף מו.) בעה"ב בוצע כדי שיכצע בעין יפה והוא נמי דאמר (רבא) [רב] (לעיל דף מ.) טול ברוך דמשמע שהיו רגילים כאו"א לטעום מן המוצי' כמו שאנו נוהגים עכשיו לאו משום חובה הוא אלא משום דהואיל ומתעבידא בי' מצוה מחמת חיבוב המצוה הורגלו כ"א ואחד לטעום מן המוציא כדר' אמי ור' אסי (לעיל דף לט.) דכי הוה מתרמי להו ריפתא דעירובא מברכי עלי' המוציא אמר הואיל ומתעביד בי' מצוה [חדא נעביד ביה מצוה אחרית] וכדר' זירא (ס) הוה מבצע אכולה שירותא ואי לאו דמחזי כרעבתנותא הוה עביד כל יומא הכיש"מ שאינו כי אם מחמת חיבוב המצוה ולא כעבור חובה אלא ודאי בטעימת אחד מהם נפקו כולהו ידי חובתם.

קמה פרק כיצד מברכין (דף מ.) אמר (רבא) [רב] טול ברוך אינו צריך לברך הביאו מלח הביאו לפתן צריך לברך ור' יוחנן אמר אפי' אמר הביאו מלח הביאו לפתן א"צ לברך גביל לתורי [גביל לתורין] צריך לברך ורב ששת אמר אפי' אמר גביל לתורי גביל לתורי א"צ לברך כדרב יהודה א"ר דאמר רב יהודה אמר רב אסור לו לאדם שיטעום כלום עד שיתן מאכל לכהמתו שנאמר ונתחי עשב בשדך לכהמתך והדר ואכלת ושבעת פירש"י טול ברוך הבוצע וקודם שיטעום מן הפרוסה כצע ממנה והושיט למי שאצלו ואמר לו טול מפרוסת הברכה אע"פ שסח בינתים א"צ לחזור ולברך אע"פ דשיחה הוי הפסקה כדאמרי' במנחות (דף לו.) סח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך וכן בכיסוי הדם הך שיחה צורך ברכה [ולא מפסקא הביאו מלח נמי א"צ לברך שאף זו צורך ברכה] שתהי' פרוסה של ברכה נאכלת בטעם גביל לתורי גביל את המורסן במים לצורך השוורים עד כאן רש"י.

פי' ר"ח דקיי"ל דכל מידי דהו הפסקה הוא דאמר רב יהו פי' בערוך דבין אמר טול בריך ואפי' אמר גביל לתורה הני כו' ואין צריך ברכה אחרת דקיי מחמת הסעודה לאו הפסקה ה רב אסור לאדם כו' **ונראה** בעיני דה"ה אם אמר בו דלא הוי הפסק ד אוכל למכשירי אוכל ומיכן רא בהמה ואמר הבא לי עוד בהו על כולם דלא הוי הפסק הך שי לי סכין לשחוט בו או שאמר ו כל כי האי גונא לא הוי הפ אחרת.

קמו (ברכות דף לט.) **הביאו** לפ אמר רב הונא מבו את השלמין ור' יוחנן אמר של אבל פרוסה של חטין ושלוימה מברך על הפרוסה של חטיים שעורין פי' רש"י אם רצה מבו הפתיתין גדולים מן השלמים וקשה לר"ת דא"כ אין מחלוק מצוה על הפתיתין ו השלמין ודומה להא דפריך פי' השתא פטור אבל אסור קי מיבעיא הלכך נראה לר"ת שהפתיתין גדולים הם וע ותרווייהו של חטים דרב הונא מהן שירצה על הפתיתין מפנ השלמים ור' יוחנן סבר דוקא ו יותר דרך כבוד של מעלה שי שהוא קטן אבל פרוסה שי שעורין ד"ה מברך על הפרו שהיא פחותה משלימה של ו חצי כדאמר בנדה פ"ק (דף ו.) : ואמר פ"ב דכתובות (דף יח.) פרס חמשים חצי מנה מפני והשתא שלימה גדולה של חט חטים ד"ה מברך על הגדולה ו ושלוימה גדולה של שעורין ו חטין אבל פתיתין גדולים שי של חטין בהא פליגי רב הונא

(Ginze Rishonim, Berakhot)

גנזי ראשונים

ברכות

כולל:

ספר המכתם לרבנו דוד ב"ר לוי מנרבונה
פירושי ריבב"ן לרבנו יהודה יעל"ה למשפחת הענויים

ספר ההשלמה לרבנו משולם ב"ר משה מבדריש

שיטה לר"א אלשבילי לר' אברהם אלשבילי - *משה הורוץ*

הוצאת מכון התלמוד הישראלי השלם, ירושלים

בסיוע קרן יהודה ליב ומיגני אפשטיין שעי"י האקדמיה האנציקלופית למדעי היהדות

ירושלים ציה"ק תשכ"ז

*קזר"כ הוג"י ל' אה"ג ה'תל"ז
ג'ת"ז*

שיטה

להר"א אלשבילי

לרבנו אברהם אלשבילי זל"ה
אביו של הריטביא

על

ברכות

יוצא לאור בפעם הראשונה מתוך כתב יד

מקורות ציונים והערות

מאת

משה הרשור

משרד הוצאה לאור תל אביב

אבל הכא דזה לשרות. והוה ליה כאכילה. וזה לשנות. וכיון דכן אינו בדין האכילה יפטור שתיה דתרי עיניו נינהו³⁵³.

ואמרי' דשמואל³⁵⁴ ורב שטת ורב הונא ורב יהודה וכולהו תלמידי דרב אמרי אינו פוטר. ומיהו יין שלפני המזון פוטר יין שבתוך המזון. דמה נפשך. אי דמי לשתייה הרי יין שלפני המזון פוטר. ואי דמי לאכילה הרי הוא כדברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה דפטירי³⁵⁵.

מתני'. בירך על הפת פטר את הפרפרת. פי' הוא פת הבאה בכסנין וכיוצא בה. כדפרישנ' לעיל³⁵⁶. וכש"כ מעשה קדרה שהיא טפלה לפעמים לפת שהן נאכלין עם הפת. והכי אמרינן בגמרא. ופטר להו פת לכולהו בשבאין בתוך הסעודה ואפילו שלא מחמת סעודה.

בירך על הפרפרת לא פטר את הפת. אבל מעשה קדרה פטר בבאין בתוך סעודתו של פרפרת. ואפילו שלא מחמתו. דמעשה קדרה לגבי פרפרת כפרפרת לגבי פת³⁵⁷. ומעשה קדרה היינו אורז ודייסא וכו' כדאית' לעיל³⁵⁸. וה"ה לפת דוחן ובשר וגבינה וביצים ודגים ותבשיל וכל דברים המיוחדין למזון³⁵⁹. אף על פי שאין מברכין עליהן בורא מיני מזונות. לפי שאין אדם קובע סעודתו עליהן. מ"מ לדין זה כל דברים המיוחדים למזון שוין הם. ואף ע"ג דפת אם בירך עליו בורא מיני מזונות יצא³⁶⁰. מידי דהוי איין דאם בירך עליו בורא פרי העץ או בור' פרי האדמה יצא³⁶¹. התם הוא במברך עליו ומתכוין לפוטרו בברכה זו. אבל הכא שמברך על דבר אחר ברכתו אע"פ שמתכוין לפטור את הפת לא נפטרו. וכן עיקר דינא. מיהו מתניתין לאו בהכי מיירי. אלא במברך על האחר ובא לו האחר שלא במתכוין בתוך סעודתו של ראשון. כגון שבירך על הפרפרת ובעוד שאכל הפרפרת הביאו לפניו מעשה קדרה. ובכי הא אמרינן דפרפרת פטר מעשה קדרה. אבל מעשה קדרה בדכותה לא פטר הפרפרת. אבל כשהן לפניו מתחלה. ובירך על אחד מהן כדי לפטור שניהם. בוז ודאי כל שבככותיהן שוות נפטרו שניהם. מה שאין כן בשאין בככותיהן שוות כגון פרפרת ופת. שאם בירך על הפרפרת בור' מיני מזונות לפטור את הפת לא יצא. אע"ג דאם בירך על הפת עצמו במ"מ יצא.

מתני'. היו יושבין כל אחד ואחד מברך לעצמו. אם אכלו בלא שום הזמנה. אלא שהיו יושבין וכל אחד ואחד התחיל לאכול. ולא נתחברו לאכול ביחד. כל אחד מברך לעצמו³⁶².

הסבו אחד מברך לכולם. פי' (א) [ד]רכן היה כשמתחילין לאכול בחבורה אחת שכל אחד מיסב על מטתו. כמו מנהגנו עכשו לאכול בשולחן אחד או במפה אחת

353 ע"י רא"ה. 354 בכ"מ יש גי' זו דשמואל אמר אינו פוטר. וכ"ה להדיא ברשב"א. וכ"מ בתוס' ות' רי"ח דכתבו דאע"ג דקי"ל דרב ושמואל הלכה כרב וכו'. 355 ע"י רא"ה. 356 לעיל הערה 306. 357 כה"ע ברא"ה וע"י תר"י ורשב"א. 358 לו. א. 359 ע"י תר"י לעיל ותוס' ד"ה ברך. 360 כן כתב רבנו לעיל מ. ב ד"ה סד"א ובאירי ריש הפרק עמ' 126 וראה ברכ"י ס"י קסו. 361 כמ"ש רבנו לעיל מ. ב ד"ה ועל כולם. 362 מיסודו

13

שיטה להר"א אי

כגון דאמרי ניוול
סגי להו, ולא בעו
שאין עמהם הוכחה
על מטות או שולחן

[מג, ע"א] אמר רב
דבעי קביעותא לפט

אבל יין לא בעי ו
כל כר, וכל שהן ו

ורב יוחנן אמר אנ
פת דמהניא ליה ה
יין דהוא מידי די
לשתיה. ור' יוחנן ז
ואפי' רב נמי לא פ
לאכילה, ה"ה דהוי

והיינו נמי מתני'
יודע דלא נחלקו ו
אכילה דינו כפת
וקיי"ל כר' יוחנן
שוין בין מידי דאו
לענין ברכה לפניו
בשום דבר אלא בפ

כיצד סדר הסבה!
ויושבין במקום או
כל האורחין העתי
הנה והנה, שאין מ
המוכן לאכול שם ע

372 כשיטת רבנו לעיל
נמי בעי ועי' בסמוך.
דאורחין הוה ליה לא
376 לס, א ורבנו נחי
ולעיל במעשה דבר ג
הרא"ה [ע"ש שרמו י
כונתו לרשב"א ועיין
דאפשר דשתיה גריעא
הרייף הרמב"ם והראו
עמ' 62 שורה 23.

בלא שלחן, ואשמעינן מתני' דקביעותא לא תליא בישיבה, ודינא הכי לפי שיש
כמה שיושבין לאכול וכל א' חלוק לעצמו באכילתו, ואין דעת אחד מהם להתחבר
עם חביו ולא להמתין כולו, אלא הדין תלוי בקביעות שיקבעו לאכול בחבורה
אחת לאכול יחד, ולהמתין זה לזה כדרך חבורה ולעשות הוכח לזה³⁶⁵, והיינו
מה שנסתפק להו לתלמידי דרב שהם היו באים בדרך ולא היה להם מקום
להסב כמנהגם לקביעות, ולא היה להם שולחן שיצרפם ולא מפה אחת לכולם
שתצרפם, ונסתפקו בזה א"כ מה יהא הוכח להם לקביעותם כדי שיצרפו, ונקוט
כללא בידך³⁶⁴ לברכת הנהנין שכשם שיצא אינו מוציא³⁶⁵, כך אעפ"י שלא יצא
אינו מוציא אלא כשהן דרך קביעותן וחבורה לפי שהן כגוף אחד וחשוב כאלו
כל אחד ואחד מברך, ובכולן אמרו בין בפת בין בפירות³⁶⁶ כשהן דרך קביעות
וחבורה, (ד) לענין ברכה לפנייהם שאחד מברך לכולן ואפי' בברכות שהכל וכעובדא
דבר קפרא לעיל³⁶⁷ דנתן רשות לאחד שיברך, אבל לענין ברכה לאחריו אפילו
בשבעת המינים דברכתן מעין שלש, כיון שכולם חוץ מן הפת אין טעונים ברכה
לאחריהם במקומם³⁶⁸, וכל אחד ואחד מהן לאלתר שאכל יכול לילך למקום שירצה
ולברך, לא היא קביעותן קביעות לענין ברכה לאחריו³⁶⁹, והיינו דאמרי'
בחולין³⁷⁰ אין זימון לפירות, לענין ברכה דלאחריהם. ל

[מג, ע"ב] ג'מ'. היסבו אין אבל ישבו לא וכו'. ואע"ג דברישא דמתני' אמרי' בהדיא
דישבו לא, אפ"ה עדיפא ליה למידק מסיפא, וטעמא, משום דכיון דתני הסבו
משמ' דלא אשכח תקנתא אחרינא שהיא דרך קביעות אלא בהסבה³⁷¹.

של תרי"י. 363 כ"כ ברא"ה ועי' בסמוך. 364 רבנו נחית ליטב קושית הרשב"א
דאמאי אין מוציא כל אחד לחברים ואפילו בברכת הנהנים מטעם שומע כעונה ועונה אמן כמוציא
ברכה דמי, ונשאר בצ"ע ובתשובה במיוחדות לרמב"ן סי' קצו כתב להלכה ולכתחילה אין
עושין כן אבל שמעו יצאו דשומע כעונה. [וכ"כ ברוקח הביאו בב"י סי' קסו ד"ה כתב הרוקח
ועי' ב"י סי' ריג] ורבנו אויל בשיטת הרא"ה וכ"ה בהל' ברכות להריטב"א פ"ה באריכות
וכ"ה גם בריטב"א ר"ה כט, א דברכת הנהנים אין אדם מוציא לחכרו שהרי אינו ערב לו
בברכה זו ואפילו כשמוציא לעצמו אינו מוציא אלא כשיש צירוף והיכר שהם חבורה אחת ולא
כהני גם מטעם שומע כעונה שזה ג"כ תלוי בדין ערבות [עיין חזון איש ארי"ח סימן ל]. וכ"כ
הרא"ש הביאו בב"י סי' קסו דאם לא הסבו אע"ג דשומע כעונה אע"פ שאמר אמן לא יצא, ועי'
כג"א שם סקכ"ח שהכנים כן להלכה, ובאוהל מועד קו, א הביא ב' הדעות של הרא"ה והרשב"א
ועי' רבנו להלן מה, ב סוד"ה סופר שכתב שמן התירה בברכת הנהנין מוציא אלא רבנן עשאוה
כברכת הנהנים ע"ש. 365 ר"ה כט, א. 366 כ"כ גם בתוס' ד"ה הסבו וברשב"א.
367 לט, א. 368 לקמן נא, ב. 369 כ"כ ברא"ה ובהל' ברכות שם ה"ז הדברים
באריכות וז"ל: ומפני מה יש זימון בפת לבדו יותר משאר מיני דגן ופירות טעם הדבר לפי
שאין הצירוף הוכחה ועושה חיבור אלא לפני אכילה שהחבורה קיימת אבל לאחר שאכלו או
שתו כיון שאין חייבין לברך אחריהן במקום מכיון שנמרו לאכול ולשתות וראוי כל אחד
ללכת לדרכו בטל השיתוף והצירוף ונתפרדה החבילה, אבל לחם שחייב לברך אחריו במקומו
שאפילו אכל כזית כאן ושכח והלך לדרכו קודם שיברך ונמר שם סעודתו חייב לחזור למקומו
הראשון ולברך אע"פ שנמרו מלאכול צירוף והוכחה שעשו מתחילה ה"ה קיים כמות שהיה,
וכעין סברא זו כתבו התוס' להלן מה, א ד"ה אם. ועי' תוס' חולין קו, ב ד"ה וש"מ.
370 רבנו מישב קושית התוס' ד"ה הסבו תרי"י ורשב"א.

מצוה³⁶⁶. ואפשר דלמאי דסבר³⁶⁷ דמצות אינו צריכות כוונה לצאת, שהלוקח לולבו כדי ללכת לב"ה אין לו לסלקו מידו ליתנו לאחרים או להניחו בשום מקום עד שיברך בו, בשסילקו³⁶⁸ מידו וכבר יצא בהגבתו לגמרי מן התורה, כשחזור ונוטלו ומברך נמצא שאין הברכה באה על מצות התורה כלל אלא על נענוע שאינו אלא שיורי מצוה מדבריהם. ואין העולם נזהרין בזה, וסומכין לפי שאפי' לדברי האומרים מצות אינו צריכות כוונה לצאת, הגי מילי בעושה בסתם, אבל במתכוין שלא לצאת אינו יוצא³⁶⁹. ובודאי שזה הדין צריך בדיקה בשמ"ע³⁷⁰, אלא שכן כתבו בתוס' י"ג. ונראין דבריהם במצוה הנעשית ע"י אחרים, כגון הבדלה וכיוצא בו שאינו מוציאו בע"כ, ולפיכך סומכין להבדיל כל אדם בביתו ואעפ"י ששמע בבהכ"נ, ואף בשאין צריך להוציא אחרים בביתו, וכמו שכתב בתוס' בשם רש"י ז"ל י"ג, וכן דעת הרב ר' יונה ז"ל י"ג. ומ"מ ראוי ליראי מצוה לחוש לענין שאמר³⁷¹. ע"כ.

הא דאמרי הנכנס לישב בה אומר ברוך אקב"ו ליישב בסוכה. כתב הרי"ט ז"ל, כבר כתבנו במקומו במס' סוכה י"ג שאינו צריך לברך מעומד כדי שתהא ברכה קודמת לעשייתה, כי בכל המצות הנמשכות כגון תפילין וציצית וסוכה וכל כיוצא בהן, אעפ"י שהתחיל בהן עדיין נקרא עובר

לעשייתן. ולא הקפידו אלא לאפוקי לאחר גמר עשייתן דלא³⁷², וכמו דאמרנו גבי לולב. ולשון לישב בסוכה שתקנו בברכה, אינו לשון ישיבה אלא לשון עיכוב ודירה, ולשון הכתוב בסוכות תשבו³⁷³. מעתה, יכול לישב בסוכה ומסדר ברכתו על הכוס כשהוא מיושב, ושלא כדברי הר"מ במז"ל³⁷⁴. ע"כ.

כל המצות כולן³⁷⁵ מברך עליהם עובר לעשייתן. פירשו³⁷⁶, דלהכי נקיט האי לישנא ולא נקיט קודם, לאשמעינן שלא יתעסק ויתעכב בין ברכה למצוה אלא א"כ שוהה בדבר מצוה³⁷⁷ שיכול לשהות אפי' הרבה. ואפי' שיחה שהוא מצורכי מצוה³⁷⁸ אינה הפסק, כדאמרינן התם³⁷⁹ טול ברוך וכו'. אבל אם שח בינתים דברים בטילים ושהה שלא לצורך, כתב הרא"ה ז"ל, שאם שהה בין ברכה למצוה בחנם כדי לגמור כל הברכה חזור לראש³⁸⁰. ומיהו, ביחיד שהוא מוציא את הרבים בברכת הנהנין, כיון שנהנה אחד מהם וסילק הברכה, רשאין השאר לשיח³⁸¹. ולענין ברכה שהיא אחר עשית המצוה, צריך שיברך בתוך כדי דיבור, דהיינו כדי שאלת תלמיד לרב. וכן אמר הרא"ה ז"ל בשם הירושלמי³⁸². ומיהו, משעה שראוי לכך, דטבל ועלה אינו ראוי עד שילבש. וכן נוטל ידיו אינו ראוי עד שינגבם³⁸³. ע"כ להריטב"א ז"ל. והרבה מן הראשונים ז"ל כתבו³⁸⁴, שהבודק

וברמב"ן ור"ן הק' עוד, לרמב"ם שבישיבה אינו קרוי עובר לעשייתן אף בעמידה לא, שהרי מצות סוכה אף בעמידה. וכ' שע"כ כל שלא אכל ונתעכב הוי עובר לעשייתם ממש. וכ"כ ראב"ד בהשג' שם. ועי' ט"ז ובי"ח תרמג שדנו בכיאר המח'. 379 נגי' כ"ב. ולפנינו ליתא כולן. 380 כ"ה ברבינו סוכה שם, אבודרהם ריש משפטי הברכות, מאירי בשם הגאונים וכן במגילה כב, א. 381 צ"ל : המצוה. 382 ברכות מ, א. 383 טור או"ח סי' רו ובב"י משב"ל. וכ"פ בשר"ע שם ס"ג ובמג"א שם. 384 כרמ"א קפז ו. ועי' מג"א שם. 385 ברכות פ"ט ה"ב גבי ברקים. והביאוהו רמב"ן ורבינו להלן. ובפרטי הדין עי' ש"ע רכז ג ובט"ז ואחרו' שם. 386 דעת רבינו דמברך אחר הניגוב. ועי' רמ"א או"ח קנה יא, מג"א וט"ז שם שקודם ניגוב. ועי' ח"י תלב ה. ולעיל הערה 303. 387 כ"ה בר"י מנרבונא בשם גאונים. (ועיי"ש שנחלקו אם חזר ומברך). וכ"ה בארחות חיים שם אות יב, שבה"ל השלם סי' רו. ושם שיטת רה"ג שאסור להפסיק כדי שלא יסיח דעתו

366 וכ"ה בתור"פ בשם ריב"א (ובשמו בהגמ"י לולב שם ראבי"ה שם), מכתם, מאור, תוס' סוכה שם. ובסה"י שם העיר שהרי מוח' היא בשירי מצוה. ובתוס' שאנץ כ' ולא נהירא, דלא שיד ברכה אחר מצוה. 367 נצ"ל : דסבר[נא]. 368 צ"ל : דכשיסלקנו. 369 כ"ה בתור"פ בשם רשב"ם, ת' ר' יונה פר"ק דברכות, ר"ן ספ"ג דר"ה, הגמ"י שם. 370 נצ"ל : בגמ'. בתור"פ דהה מסוגי' דערובין צו, א דמשמע שאפי' בכונה יצא, וכ"ה בב"י סס"י תקפט בשם רא"ה. ובאהל מועד ד"ה נ"ה בשמו. 371 אינם תוס' שלפנינו. 372 צ"ל : ר"ש [שמואל]. עי' תלמידו ר' יונה ברכות שם, ר"ן ר"ה שם. 373 תר"י שם. 374 צ"ל : שאמרנו. וכ"כ בתור"פ לחוש לזה. 375 מו, א. ובתי' רבינו שם ד"ה א"ר אשי ולא ביאר כל זה. 376 אבודרהם תפילות חול ש"ג בשם המאור. ובאורו ח"א סי' כה, הג"א חולין רפ"א שבדיעבד מברך אף לאחר העשיה. ועי' שאג"א סי' כו. 377 ויקרא כג, מב. 378 ה' סוכה פ"ו ה"ב. וכרבינו כ"ה במ"מ שם ודחה הרמב"ם וברא"ש סוכה פ"ד סי' ג.

אסור סמך נ למעשו הוא ל לו ז"ל קושא ב אלא ב הרי"ט בירך : לשהו בשאח התחיל בא א זה גו בשחי לומר בידו שניהנ שיהיו זמן ע לו א אחרת לכתח בירש מונח

ממעש ר"ן ו אבל ו ובר"י שהמנ ברב"ו רבינו יומא מאור 391 מאיר ועי' ד"ה 393 אחר 396 רא"ז ומשו 399

רבינו יום טוב ב"ר אברהם אלאשבילי

הריטב"א

סדר ברכות הנהנין

[הלכות ברכות]

ירל על-פי כתב-יד ודפוס ראשון

בצירוף מבוא, ציוני מקורות,

מקבילות, הערות וביאורים

מאת

הרב מרדכי לייב קצנלנבוגן

הוצאת מוסד הרב קוק • ירושלים

הרי אמרנו¹ שהיין שלאחר המזון או שלפני המזון כשיש שם קביעות וצירוף אחד מברך לכולם ואע"פ שאין שותין מכוסו כלל אלא מכוס אחר², ואפילו ביין שבתוך המזון היו יוצאין, אלא שאין בית הבליעה פנוי, ואע"פ שזה שותה וזה אוכל ואחר כך נטל חבירו כוס א' ושתה ושח בנתים³, שכיון שעשו צירוף ובירך זה להוציאם וטעם הוא מן הכוס הרי הוא כאילו שתו כולם⁴ ונפטר, שכן בברכת קידוש והבדלה אם טעם אחד מהם⁵ יצאו כולם⁶, ובקידוש של בית הכנסת היה אדם יוצא מידי קידוש ומידי יין אלא

1 ע"י הטי"ו. 2 דברי רבנו צ"ב דמשמע דקשיא ליה איך אפשר בלא לשתות מכוסו של המברך, ור"ל כיון דצריך לאכול ממה שמברך עליו וכאן הוא שותה מכוס אחר, ומזה הוכיח דכשעשו צירוף הרי הוא כאילו שתו כולם, ור"ל דאז מיקרי שגם המסובים שתו מהכוס שבירכו עליו והשתא יכול כל אחד לשתות מכוסו, ועפ"י ס"ל לרבנו דאחר ששתה המברך מותר למסובין לשוח כיון דמיקרי דכבר טעמו מהכוס, וקשה דילמא לעולם לא חשיב כאילו שתו כולם, ואינם יוצאים אלא מדין שומע כעונה, ול"ק הא דאין שותים מכוסו של המברך בין אם נפרש שומע כעונה דשמיעה הוא מין דיבור כדעת הבית הלוי עה"ת הובא בחזו"א או"ח סי' כט, דנמצא לפי"ז דבשמיעה הרי הוא מברך על כוסו שלו והרי הוא שותה ממה שבירך עליו, ובין אם נפרש כהחזו"א שם דמעשה המברך מתייחס אל השומע דגם לפי"ז חשיב כאילו השומע בירך והוי ברכה על הכוס שלו, אבל מנא לן דחשיב כאילו שתו כולם, ודוקא בקידוש מבואר בחזו"א שם דמדיון שומע כעונה מתייחס כל מעשה המקדש לשומע וחשיב כשתה מן הכוס (עי' בסמך) כיון דהשתיה היא מצוה, אבל בסתם אכילה ושתיה אין מתייחס אל השומע רק הברכה, וצ"ל דרבנו ס"ל בגדר שומע כעונה דלא כשני הצדדים הנ"ל, ואין הפי' דע"י השמיעה חשיב כעונה, אלא דע"י השמיעה הוא יוצא בברכת המברך, ולעולם לא חשיב כלל כאילו הוא בירך, וא"כ לפי"ז קשה איך הוא שותה כוסו והרי לא בירך עליו רק על כוסו של המברך, וע"כ דחשיב כשתו כולם וכנ"ל. וכצ"ל בדעת הרמ"א ב"ר כ"כ משה סי' קסו אות ז שהוכיח מדברי האו"ז שכתב שאין כל אחד ואחד צריך לטעום המוציא, דמותר למסובין לשוח אחר שאכל הבוצע, והק' בבה"ל ד"ה אבל אח"כ מה ענין זה לזה, ולהנ"ל י"ל דהרמ"א ס"ל בשומע כעונה דלא חשיב כאילו הוא מברך, וא"כ קשה דברי האו"ז אמאי אין צריכים כולם לאכול מפרוסת המוציא, הא צריך לאכול ממה שמברך עליו, וע"כ דהגדר בברכת הנהנין דחשיב כאילו כולם אכלו ומשו"ה א"צ ראייה דיכול לשוח אחר שטעם הבוצע כיון דבטעימת הבוצע כאילו טעם השומע, ובזה יש ליישב קו' הב"ח סי' קפג על הרמ"א בד"מ שם שמחיר בשאר ברכות מלבד בהמ"ז לישב בגילוי הראש, והקשה הב"ח הא שומע כעונה ומברך ממש, אבל להנ"ל דעת הרמ"א דלא הוי כעונה ממש וליכא חיובא דכסוי הראש מלבד בכוס של ברכה. 3 צ"ע קצת מאי פשיטא ליה דאי לאו דאין בית הבליעה פנוי היה יוצא אפי' שח, דילמא ודאי שיחה מפסקת ואצטריך טעמא דאין בית הבליעה פנוי דאפי' רוצה לשתות מיד כשגומר הברכה מ"מ כיון דבשעת הברכה עדיין אוכל אין יוצא וכמ"ש המג"א סי' קסו ס"ק יט. 4 כע"ז כתב בשיטת אלשבילי מב, ב ד"ה הסבן: שכשהן דרך קביעותם ותכורה לפי שהן כגוף אחד וחשוב כאילו כל אחד ואחד מברך, ורבנו הוסיף כאן דהוי גם כאילו שתו כולם, ועי' ב"י סי' קסו שהביא מ"ש הרוקח שאחר שטעם הבוצע מותר למסובין לשוח אף קודם שטעמו וכמ"ש רבינו, והסכים עמו הרמ"א בד"מ אות ו ובשו"ע סי', אבל הב"י שם דחה דבריו דכשאחד מברך לכולם הוי כאילו כל אחד בירך לעצמו וכשהוא מפסיק לפני טעימתו הוי הפסק, וכן הסכימו הטי"ו והמג"א וש"א (עי' מ"ב ס"ק מג ובשער הציון שם) ובבה"ל ד"ה אבל כתב דגם הרוקח לא מיירי בהכי, ורבנו י"שב כל הנ"ל דבברכת הנהנין אין הפי' דיוצא בברכת המברך אלא דכיון דע"י צירוף חשיבי כולם כגוף אחד ובטעימת הבוצע חשיב כאילו טעמו כולם וכששח אח"כ לא הוי הפסק, ובזה מיושב גם קו' הטי"ו שם סק"ה דלהרוקח אם שנים רוצים להניח הפילין ואחד מברך והשני יוצא בברכתו, אטו אם ידבר השני אחר שהניח הראשון לא הוי הפסק ודאי זה אינו ומכ"ש בברכת הנהנין, אמנם למ"ש רבינו ל"ק דודאי בברכת המצוות מודה רבנו דהוי הפסק, ולא קאמר אלא בברכת הנהנין דע"י צירוף חשיב ככולם שתו, ועי' לעיל פ"ב הי"ב. 5 מבואר מלשון זו דא"צ שישתה המקדש חשיב וכ"כ רבינו בערובין עט, ב וכשיטת רשב"ם פסחים ק, ב ד"ה די קידוש ותוסי' שם ועו"ר, עי' מה שציין מו"ח במאירי ערובין מ, ב, אבל הגאונים (הובאו בטור סי' רעא) סוברים שלא יצא אח"כ טעם המקדש. 6 מבואר דס"ל לרבנו דהא דצריך לשתות היין בקידוש הוא מדין הקידוש, וא"כ קשיא ליה איך יוצאים השומעים ידי חיוב השתיה, ומכאן

לפי ט
לא יצ
(יט)
דעתו
הוכיח
שתו ב
סי' רע
בשישת
הצטרף.
"אם טו
סי' יה.
שלא ת
עיקר ז
ברוידא
אבל ב
טעם ה
נפקי, ו
אבל ה
דמביא
וא"כ ינ
חיוב ז
דבשמיז
אחד לז
קידוש
דמדיון ז
חובת ז
דיו"ו ול
אלא ה
ולפי"ז
משום
לשתות.
לא הוי
בהבדלו
ומאירי
יין לא
שמואל
סעודה
שותים.
הוא ממ
ידי יין
ראיה זו
ואפי' ב
ד"ה ור
מרב וז
1 דהיכ
דנטל י
צריך ל
דהנטל
דוקא ד

הלכות ברכות / פרק שלישי

נט

לפי שאין קידוש אלא במקום סעודה מה שאין כן בהבדלה⁷, לפי⁸ שיש שינוי מקום לא יצא מידי יין, ואלמלא כן היה יוצא ואף על פי שהפסיק ושח בנתים⁹.

(ט) כשאמרו שאין נטילת ידיים לפירות לא אמרו אלא כשידיו נקיות אפילו הסיח דעתו מהן¹, אבל אם אינן נקיות חייב ליטול² ידיו³ מפני שיש לו לברך או לצאת

הוכיח דע"כ חשיב כשתו כולם, ולפי"ז יש לבאר דברי רבנו בערובין עט, ב בשם התוס' דאם שתו בין המסובין כולם מלא לוגמיו יצא, והאחרונים נתקשו בסברת הדבר (עי' ערוך השלחן סי' רעא סעי' כה ובספר מועדים וזמנים ח"ג סי' רמז), ולמה שכתב כאן דהיינו טעמא דסגי בשישחה אחד מהם משום דכאילו שתו כולם וחשיבי כגוף אחד, א"כ אפשר ששתיית כולם הצטרף, ומיהו מ"מ מבואר שם שנסתפק בזה, וגם כאן משמע קצת דלא נקט כן להלכה מדכתב "אם טעם אחד מהם", ונראה משום דסו"ס לא מיקרי שתיה של הנאה וכמ"ש הרא"ש פסחים פ"י סי' יח. ויש לעיין מדברי רבנו בערובין מ, ב דפי' מ"ש שם המברך צריך שיטעום דהוא כדי שלא תהיה ברכהו לבטלה, ולפי"ז קשה מה מביא ראיה כאן מדיוצאים בלא ששותים כולם, הא עיקר הקידוש הוא בברכה ואין הטעימה אלא שלא תהא ברכה לבטלה, וצ"ל כמ"ש הגרש"ז ברודא שליט"א בבאורים לחדושי המאירי פ"ג סי' נח דרבנו התם מיירי רק בכוס של ברכה, אבל בקידוש ודאי דצריך לשתות מדיו הקידוש, והנה הב"י סי' קסז הביא בשם הרוקח שאם טעם הבוצע והשיחו המסובין קודם שטעמו יצאו, והוכיח זה מערובין מ, ב דאי יהבי לינוקא נפקי, והקשה הב"י דהתם הוא מברך ע"ד שישתה התינוק וכיון ששתה לא הוי ברכה לבטלה, אבל הכא כל אחד ואחד חייב לברך וכו', עיי"ש, אמנם לפמ"ש רבנו מבואר כוונת הרוקח דמביא ראיה מהא דאין צריכים כולם לשתות דש"מ דחשיב כאילו כולם שתו ע"י ששתה התינוק וא"כ יכולים כבר לשוח, אלא דהוא פליג על רבנו ומפרש גם כוס של ברכה דערובין שם דאיכא חיוב שתיה וכדעת רש"י שם, ובדעת כל האחרונים בס"ל קסז דס"ל שאסור לשוח ומשום דבשמיעתו חשיב כאילו עכשיו מברך, לכאורה י"ל שלא תקשה קו' רבנו אמאי אין צריך כל אחד לשתות, דס"ל שחיוב השתיה הוא רק שלא תהא ברכתו לבטלה וכמו שכתב סברא זו גם גבי קידוש בבית מאיר יו"ד סי' רסה, אבל ליכא למימר כן דעי' בט"ז סו"ס רעא שכתב בהדיא דמדיו זכרהו על היין צריך לטעום היין, וכ"מ במג"א שם ס"ק לב, וא"כ יקשה איד יוצאים ידי הובת שתיית היין, ובסי' קסז ס"ק יט כתב המג"א "דדוקא גבי קידוש והבדלה כיון שטעם אחד דיו" ולא פירש הטעם, ובא"ר כתב משום דהוא מציה, ונראה דהא דצריך לשתות אינו דין שתיה אלא הוא מתנאי הקידוש דאמירת הקידוש צריכה שתהא על הכוס והיינו על שתיית הכוס, ולפי"ז אי"ש דאין צריכים כולם לשתות, וכמו שכתב בחזו"א סי' כט סק"ג דא"צ כוס לכל אחד משום דדיבור המשמיע הנשלם בכל תנאי המצוה כדרידה דמיא, ה"ג י"ל בהא דא"צ כל אחד לשתות, ובאמת לדעת הבית הלוי דשומע כעונה היינו רק דהשמיעה היא כדיבור יקשה דסו"ס לא הוי על הכוס וליכא טעימת יין, וצ"ע. 7 הלשון מגומגם, ובנד' תקנו: "וכן בהבדלה" ואינו נכון, ואפשר שיש כאן חסרון, וכוונתו נראה כמו שהוכיחו ההשלמה והמאורות ומאירי בפסחים קה. א מדאיתא התם ק, ב: אותן בני אדם שקידשו בבית הכנסת אמר רב ידי יין לא יצאו ידי קידוש יצאו ושמואל אמר אף ידי קידוש לא יצאו, ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל אין קידוש אלא במקום סעודה והשתא קאמר רבינו דאי לאו דאין קידוש אלא במקום סעודה היה יוצא ידי קדוש, ובהבדלה דאין צריך במקום סעודה באמת יוצא אף שאין כולם שותים. 8 נראה שצ"ל ולפי. 9 ר"ל דמה שסברו רב ושמואל דלא יצא ידי יין

1 הדיסח הדעת אינו מצריך נט"י לברכה כמו שהוכיח רבנו בחולין קו, א מפסחים קטו, ב דנטל ידיו בטיבול ראשון נטל ידיו בטיבול שני משום היסח הדעת, וקודם טיבול שני אינו צריך ליטול ידיו אף שיש כמה ברכות, ועי' שו"ת הרשב"א ח"א סי' קנג שהוכיח כן מהאי דינא דהנוטל ידיו לפירות, ועי' מג"א סי' ד ס"ק כו וסי' צב סק"ד ובמ"ב ס"ק כה. 2 לאו דוקא דברחיצה סגי כמ"ש בסמוך, וכ"ה ברשב"א שבהע' הבאה. 3 כ"כ רבינו גם בחולין

עושה שמים וארץ

עזרי מעם ד'

קונטרס

שערי שמיעה

ובו שבעה שערים בביאור עניני שומע כעונה
וכמה ענינים המסתעפים אליהם מהל' ברכות ומהל' תפלה

אשר חנן ד' אותי
מרדכי שוחטוביץ
בכולל עבודת לוי
שע"י ישיבת נר ישראל באלטימור

יו"ל בחסדי שמים בשנת תשמ"ח לפ"ק
בג' והיה אור ישראל לאש (ישעיהו י' י"ז, וע"ש פירש"י)

בשער א' פ"ד בס"ד, ע"ש.) וכן פירשו במעלת הזימון, כדמוכח מגמ' ופירש"י ר"פ ג' שאכלו (מ"ה:): דלא מיקרי שיוצאין בכרכת חבירו, דברכת כולם היא, וזהו ונרוממה שמו' יחדיו (ע"ש בריטב"א).

ד) ומעתה י"ל שהרוקח וההולכים בשיטתו לומר שבטעימת המברך (או שאר א') יוצאים כל השומעים ושוב מותרים להשיח, סברי שמעלת הקביעות יחד אינה רק לגבי הברכה, אלא גם לגבי עיקר האכילה, ואדרבה, ממנה מתחלת מעלתה. והיינו, שכל הטעם דאמרינן דברכה אחת היא לכולם, הוא משום דכולם מתחייבים יחד בהברכה. והטעם שנחשבת להתחייבות אחת, ולא חיוב נפרד לכל אחד ואחד על הנאתו, הוא משום שקובעים עצמם לאכול יחד. וכאן היא פעולת הקביעות, לחבר ולייחד אכילת כולם להיות אכילה אחת משותפת, המחייבת ברכה אחת עליה. ומתוך כך נחשבת גם ברכתם לאחת, ויוצאים בה אף לכתחילה, שמי שנהנה הוא מברך, כלומר — חבורת רעים זו האוכלת יחד מברכת ביחד, ונרוממה שמו יחדיו, ואינו נקרא עוד שהאחד יוצא בכרכת חבירו, דבר שלא היה נכון לכתחילה מטעם סברא זו שכל הנהנה יברך בעצמו.

ו) ולכן סוברים הראשונים האלו, הרוקח והריטב"א והרא"ה והמאירי, שאמנם יוצאים כולם בטעימת אחד מהם, ושוב חלה הברכה ומותרים הם להשיח, מפני שאכילת כולם אחת היא, וכאילו

לגוף אחד נחשבים, ואכילה זו כבר הותחלה מיד שטעם שום אחד מהם. וזהו כוונת ל' הרא"ה המובא בחי' הריטב"א הנ"ל, שכי' כיון שנהנה אחד מהם וסילק הברכה רשאין השאר להשיח. וגם ג' כן מל' האו"ז שהביא הדרכ"מ הנ"ל, שמסיק בזה"ל אלא וראי בטעימת אחד מהם נפקו כולהו ידי חובתם, עכ"ל ע"ש.

וכראיה לדבר ששייך לומר שהכל יוצאים באכילת האחד, אע"פ שעל מעשה האכילה אין שייך ענין שומע כעונה כמובן, הביאו הרוקח והאו"ז והרמ"א מדין כוס של ברכה. דהתם קי"ל דהמברך צריך שיטעום (ועי' ברש"י עירובין (מ:)) שהוא משום כבוד הכוס, ולא מהלכות ברכות הנהנין שצריך לטעום), ולכאור' יתחייבו כל אלו שיוצאים בהברכה, לטעום ג"כ מהכוס, דמאחר שיוצאין בהברכה, יתחייבו לכאור' לקיים דיניה. [וזה בין אם דין שומע כעונה מחשיב להשומע כמברך בפנ"ע, ובין אם יוצא הוא בדיבורו של המברך, דחקירה זו נאמרה רק לענין פרטי הלכות אמירת הברכה, כקול רם, ונשימה אחת, ומתוך הכתב, אבל לא לגבי חיובים החלים לאחד הברכה, כגון זה שחייב לטעום מהכוס, דבזה ג' דלכו"ע מתחייב כל מי שיצא בהברכה.] ומזה הוכיחו הני רבוותא שאף שבאמת כולם חייבים לטעום, יוצאים הם בטעימת האחד, וכדאיתא התם בעירובין לגבי התינוק, וע"כ דאיתא למושג זה, שמצטרפים הם כולם בטעימה אחת, וכטעימת כולם נחשבת. ולא מדיני ברכות הנהנין שבו באו להוכיח כן, וכדהבין הב"י ממנו, שלכן דחה דבריו וכי' ששם שמברך

על דעת שישה התינוק לא הויו לבטלה ואינו ראייה להיכא שבירך שישתו כולם שיותר להם להפסיי טעימת האחד. אלא מדין כוס שי הוכיחו שטעימת הא' עולה ושייכת השתתפות באכילה, ומזה לענין ברכת הנהנין, שמועלת נמי אחד מהם לסלק ברכת כולם, כש יחד.

ה) ויפתח ד' את עיני לר' הדברים עשירים במקום אחר, שו ברכות להריטב"א (פ"ג הל' י"ח) דין זה באר היטב. שלענין היין המזון ושלאחר המזון שאחד מברך כשיש שם קביעות וצירוף, כי' הו וז"ל ואפילו כיון שבתוך המזון היו אלא שאין בית הבליעה פנוי (ע' מ"ג.), ואע"פ שזה (המברך) שו (חבירו השומע) אוכל ואח"כ נטל כוס אחר ושתה ושח בינתיים [וזה כהמעשים בכל יום שהביא הד שכיון שעשו צירוף ובירך זה לו וטעם הוא מן הכוס, הרי הוא כאי כולם ונפטרו, שכן בברכת והבדלה אם טעם אחד מהם יצאו ובקידוש של ביהכ"נ היה אדם יוצא קידוש ומידי יין אלא לפי שאין אלא במקום סעודה (וזה סוגיא דו הנ"ל) מה שאין כן בהבדלה, [ו]לכ שינוי מקום לא יצא מידי יין ואלנ היה יוצא ואע"פ שהפסיק ושח נ עכ"ל. כאן מבואר דין זה כפי ו הנ"ל להדיא, שמועלת הקביעות ו להחשיב שתיית האחד כשתיית כו לברכות הנהנין וגם לקידוש ו

ושלכן הוא שמוותרים הם להשיח אף טרם שיטעמו הם, והדברים מאירים ושמחים כנתינתן, בס"ד.

ונפקא מינא להלכה, שאף לדעת הרוקח אין הדברים אמורים אלא כשאוכלים או שותים בקביעות יחד. אבל כשאין קבועין, אף שיוצאין כדיעבד ע"י ברכת אחר, מ"מ אינם יכולים להפסיק קודם שיאכלו, שאין יוצאים בטעימת אחר, כיון שלא קבעו עצמם ביחד.

ו) ומעתה הוסר מעליו תלונת הב"י והמג"א והט"ז מן הסברא, דאיך יותר להפסיק בין הברכה להאכילה כששומע יותר מכשמברך בעצמו, ולא יהא השומע עדיף מהמברך, דו"א, דכאן נמי לא הותר להפסיק קודם התחלת האכילה, אלא שע"י קביעותן נשתנית זמן התחלת האכילה, ליקבע על פי האכילה המשותפת של כל החבורה, ולא ע"פ אכילה פרטית של כל א' וא'. וכן נתבארה ראיית הראשונים מההוא דינוקא דעירובין שדחה הב"י, שלא מדיני ברכה לבטלה אתו עלה כדהבין מרן ז"ל, אלא שמדיני כוס של ברכה הוכיחו מושג זה של השתתפות באכילה. וממילא נפלה נמי קושית הט"ז מברכות המצוות, אטו מי שבירך על התפילין להוציא עצמו ואחרים והניח תפיליו, יותרו אינך להפסיק לפני הנחתן. שלהנ"ל לא נאמרו הדברים האלה אלא בברכות הנהנין דוקא, ששייך באכילתם קביעות והשתתפות יחד, ומשא"כ בהמצוות שעושה כל אחד בעצמו. ולכן דייקו הראשונים הנ"ל (הריטב"א בפסחים והמאירי בע"פ)

על דעת שישתה התינוק לא הויא ברכה לבטלה ואינו ראייה להיכא שבירך על דעת שישתו כולם שיותר להם להפסיק לאחר טעימת האחד. אלא מדין כוס של ברכה הוכיחו שטעימת הא' עולה לכולם, ושייכת השתתפות באכילה, ומזה דנו גם לענין ברכת הנהנין, שמועלת נמי טעימת אחד מהם לסלק ברכת כולם, כשנקבעים יחד.

ה) ויפתח ד' את עיני לראות כי הדברים עשירים במקום אחר, שבהלכות ברכות להריטב"א (פ"ג הל' י"ח) מפורש דין זה באר היטב. שלענין היין שלפני המזון ושלאחר המזון שאחד מברך לכולם כשיש שם קביעות וצירוף, כ' הריטב"א ז"ל ואפילו ביין שבתוך המזון היו יוצאין אלא שאין בית הבליעה פנוי (עי' ברכות מ"ג.), ואע"פ שזה (המברך) שותה וזה (חבירו השומע) אוכל ואח"כ נטל חבירו כוס אחר ושתה ושח בינתיים [זה להדיא כהמעשים בכל יום שהביא הדב"ח!], שכיון שעשו צירוף וכירך זה להוציאם וטעם הוא מן הכוס, הרי הוא כאלו שתו כולם ונפטרו, שכן בברכת קידוש והבדלה אם טעם אחד מהם יצאו כולם, ובקידוש של ביהכ"נ היה אדם יוצא מידי קידוש ומידי יין אלא לפי שאין קידוש אלא במקום סעודה (זהו סוגיא דפ' ע"פ הנ"ל) מה שאין כן בהבדלה, [ו]לפי שיש שינוי מקום לא יצא מידי יין ואלמלא כן היה יוצא ואע"פ שהפסיק ושח בינתיים, עכ"ל. כאן מבואר דין זה כפי הביאור הנ"ל להדיא, שמועלת הקביעות והצירוף להחשיב שתיית האחד כשתיית כולם גם לברכות הנהנין וגם לקידוש והבדלה,

כבר
וזוהי
זב"א
ילק
ב' כן
מסיק
מהם
ש.
הכל
עשה
עונה
מ"א
ברך
(מ:
לכות
באו'
רכה,
באין
ניה.
שיב
וצא
זו
זרת
תוך
אחר
כוס,
יצא
שאף
הם
ובין
זה,
חת,
כות
זב"י
ברך

לכתוב דין זה בכרכות הנהנין דוקא. [נע"ע בדרכי תשובה ליו"ד (סי' י"ט ס"ק ל"ו) שנסתפק בדין זה לגבי ברכת השחיטה, אם יוצאין השומעין שהפסיקו לפני שחיתתן לפי שי' הרוקה, ולהנ"ל מבואר שלדברי הכל לא יצאו.]

ולא עוד, אלא שאף מדברי התוס' דפ' ע"פ (ק"א.) נמי נ' שאין ראייה לסתור דינו של הרוקה, לכאור'. שאף שכתבו שאם לא שתו בכיהכ"נ שלא היו יוצאים ברכת היין אע"פ שיוצאים ידי קידוש, משום דשינוי מקום הוי הפסק, וא"כ משמע להדיא שלברכת היין, שהיא ברכת הנהנין, אין מועיל שתיית אחר כדמהני לענין קידוש, ודלא כדעת הרוקה והריטב"א הנ"ל. י"ל דשאני החם שלא אכלו ולא יאכלו כלום באותו המקום, וא"כ אין להם קביעות סעודה כלל עם המברך, ובכה"ג לא קאמרי הני רבוותא שיצא האחד בשתיית האחר. ומשא"כ כשהפסיקו בשיחה בעלמא, אבל נשאר במקומם לאכול ולשתות יחד, דאז אמרינן שאכילה אחת היא לכולם, וכיון שהתחיל שום א' מהם, כהתחילו כולם נחשב, ושוב מותרים הם להשיח.

[ואף שלענין קידוש היו יוצאים למ"ד דא"צ קידוש במקום סעודה, ואע"פ שלא טעמו אינהו מכוס הברכה, וא"כ

מוכח לכאור' שאין דין זה תלוי בקביעות, ואזלא לה ראיית הראשונים מההוא דעירובין. י"ל דלעולם תלוי הוא בקביעות, אלא דלענין קידוש והבדלה נחשב לקביעות הא גופא שיושבים יחד לשמוע ולצאת ידי חובתן, אע"פ שאין קובעין עצמן לאכול ולשתות. ולא דחויי קא מדחינא אלא דוקא קאמינא, שכן כתבו להדיא התוס' בכרכות (מ"ג. ד"ה הואיל) וז"ל אבל צע"ק מהבדלה שאנו מבדילים ועומדים, היאך אנו פוטרין זא"ז מין ומהבדלה אחרי שאין אנו לא יושבין ולא מסובין. ושמא י"ל מתוך שקובעין עצמן כדי לצאת ידי הבדלה, קבעי נמי אכולה מילתא. ולכך נאה וטוב למבדיל וגם לשומעים שישבו בשעת הבדלה שאז יהיה נראה כקבע ופוטר אותם, עכ"ל. הרי שלצאת ידי הבדלה בעינן קביעות, אלא שזה גופא שקובעים עצמם לשמוע ולצאת נחשב להו כקביעות לענין זה. ודעת התוס' הובא בב"י ושו"ע (סי' רצ"ו סעי' ו') שיבדילו מיושב כדי לקבוע עצמן, וכ' הגר"א שכן עיקר, ואף הרמ"א דכ' דעדיף להבדיל מעומד ללוות המלכה, מודה דבעינן קביעות, אלא שסובר שקביעותן לצאת שמה קביעות אפילו כשעומדים, כדמפורש בס' האגור שהביא הב"י שם, שהוא מקור ד' הרמ"א. הרי דלכו"ע בעינן קביעות לקידוש והבדלה, אלא שאין קביעותן תלוי באכילה ושתי' דוקא.]¹

שיוצאים כולם בשתיית המברך, דאם אינם חייבים בכך, למה לי קביעות, מאי שנא מכל דיני שומע כעונה דא"צ בכך, וכדהקשה הרשב"א

1. מתוס' זו והפוסקים האלו, דסברי דבעינן קביעות כדי לצאת ידי הבדלה, מו' לכאור' דמעיקר הדין חייבים כולו לטעום הכוס אלא

ז) ומעתה נהפוך הוא, המ"כ שאף מהרוקה אין מו דעת התוס' שאין השו להפסיק קודם שיאכלו, ולכ' כהב"י, אדרבה אף מהתוס' סברי כדעת הרוקה שיוצא בטעימת המברך או א' מ כשקבעו עצמם לאכול יו כשעקרו מקומם לאכול אי ומאחר שמצינו בעזה"ש ד גם בעוד ראשונים, הלא ה (בב' מקומות) והרא"ז ובעזה"ש נסתלקו מעל הרוי הב"י והאחרונים ז"ל, ולא שום ראשון שחולק בזה, שהביאו מדברי התוס' הלו מהם אין ראייה לחלוק בא לאכול, שבוה תלוי כל די וכדמפורש בהלכות הריטב" רבינו הרמ"א, וגם העיד שמעשים בכל יום שנוהגים יכול הא"ר להמלט ממנה שקם דינא כהרמ"א, ומשד אמת.

ואם שכבר הורה זקן כדעת האחרונים שחולקינ לעומתו ע' בערוך השלח ט"ז) וז"ל ולענ"ד איני רוא הרוקה ורבינו הרמ"א

בכרכות שם. ואמנם י"ל שרק חייבים בכך, ולא בשאר כוס ש דעירובין דאיירי בכרכת זמן בריטב"א שפי' רק כדי שלא תה חלא כרשיי, ומהלכותיו נ' ד מודה שיש חיוב שתיי, וע"ע ב